

ANANSI. WORLD FICTION este un imprint al Editurii Trei

Anansi
CONTEMPORAN

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o rețea literară din care fac parte Ministerul Federal al Afacerilor Europene și Internaționale din Republica Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, Fundația Culturală Elvețiană Pro Helvetia, Grupul de Interes Übersetzerinnen Übersetzer (Literaturhaus Wien) din partea Ministerului Federal pentru Artă, Cultură, Servicii Publice și Sport al Republicii Austria, Goethe-Institut, Fundația S. Fischer, Agenția Slovenă de Carte, Ministerul Culturii și Massmediei din Republica Croația, Ministerul pentru Societate și Cultură al Principatului Liechtenstein, Fundația Culturală Liechtenstein, Ministerul Culturii din Republica Albania, Ministerul Culturii și al Informației din Republica Serbia, Ministerul Culturii din România, Ministerul Educației, Științei, Culturii și Sportului din Muntenegru, Târgul de Carte de la Leipzig, Ministerul Culturii din Republica Macedonia de Nord și Ministerul Culturii din Republica Bulgaria.

 traduki

GHEORGHI GOSPODINOV

Și alte povestiri

Traducere din limba bulgară și note de
Mariana Mangiulea Jatop

EDITORI:

Silviu Dragomir
Magdalena Mărculescu
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL
ANANSI. WORLD FICTION:
Bogdan-Alexandru Stănescu

REDACTARE:
Mădălina Marinache

DESIGN:
Andrei Gamarț

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Dan Crăciun

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GOSPODINOV, GHEORGHİ

Și alte povestiri/ Gheorghi Gospodinov ; trad. din lb. bulgară și note de
Mariana Mangiulea Jatop. - București : Editura Trei, 2025
ISBN 978-606-40-2581-4

I. Mangiulea Jatop, Mariana (trad.; note)

821.163.2

Titlul original: *I drugii istorii*
Autor: Gheorghi Gospodinov

Copyright © 2001, Gheorghi Gospodinov
Copyright © of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

Copyright © Editura Trei, 2025,
pentru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-2581-4

Cuvânt-înainte

Ce aş mai putea să adaug la aceste povestiri înainte ca fiecare amintire legată de scrierea lor să-şi fi luat zborul? De exemplu, faptul că cele mai multe dintre ele sunt create după-amiaza. În acele ore de lăncezeală şi binecuvântare, în punctul orb al zilei, care te poate duce oriunde...

Cartea a apărut prima dată în anul 2001, chiar la începutul secolului, aproape simultan cu a doua ediţie a *Romanului natural*. Astfel că cele două titluri s-au asimilat oarecum. Au şi fost citite împreună ca formând un tot: *Un roman natural şi alte povestiri*.

Scurtele povestiri *O muscă în pisoar*, *O poveste dintr-o gară*, *O ultimă povestire despre anii '90* au fost scrise spre a fi publicate pe prima pagină a *Ziarului literar*. Traducerea în limba engleză a povestirii *L.* a apărut în antologia anuală a revistei *Ellery Queen's Mystery Magazine*, selecţia ficţiunilor cu crime şi mistere fiind la latitudinea redacţiei. Pentru prima oară în viaţa mea, am primit un cec din America şi m-am simţit ca Chandler. Din prostie, nu am continuat cu acest gen, aşa că cecul a rămas unic.

O parte dintre povestiri au fost destinate revistelor, dintre care multe nu mai sunt printre noi (nu eu am fost cel care le-a ucis), dar mă simt dator să le amintesc aici — *Vitamina B* (unde au apărut *A opta noapte*, *Despre gustul numelor*), *Anotimpul*, *Revista bulgară lunară*, ediția în limba bulgară a *Lettre Internationale*¹... În câteva dintre povestiri, Gaustin apare și dispare după propria dorință, ceea ce i-a determinat pe editorii cehi și pe cei germani ai cărții să opteze pentru titlul *Gaustin sau Omul cu mai multe nume*. O a doua povestire a fost scrisă în jurul unei inițiative bulgaro-maghiare de a continua subiectul lui Dezső Kozstolányi despre conductorul de tren bulgar. Iar *Sufletul porcului de Crăciun* și-a găsit locul chiar în numărul de Crăciun al unui cunoscut ziar danez. În aceeași perioadă, prințesa lor se căsătorește pe prima pagină, foarte aproape de anunțul cu sufletul înălțat la Ceruri al porcului bulgar. Aș fi curios să știu cum s-au combinat cele două în mintea cititorului danez. Și cum se traduce cuvântul „гъзорък”².

Cele mai multe scrisori și suspine a suscitat povestirea *Bujori și flori de nu-mă-uita*. Cineva mi-a povestit cum un băiat și o fată au hotărât să rămână împreună grație acestei

1. Denumirile revistelor în original: *Витамин Б*, *Сезон*, *Български литературен месечник*.

2. Termen colocvial, compus din două cuvinte: „fund” și „mână”. Are sensul de „neîndemânatic”, „nepriceput”, „ageamiu”, „om cu două mâini stângi”.

povestiri. Băiatul ezita, fata i-a dăruit cartea, în care pusese un semn exact la pagina unde se găsea istorioara mea. Ea i-ar fi spus, dacă acum nu se va întâmpla să fim împreună, după un timp s-ar putea să ajungem precum cele două personaje care, în aeroport, își inventează o viață în doi. Și s-au căsătorit. Omul își asumă responsabilități neașteptate, iar scriitorul se află sub prezumția de vinovăție. Pentru că ispitește soarta, de parcă nebunia oarbă a acestora sau prostia ei nu ar fi de ajuns.

Totuși, de ce *Și alte?*... Care e acea povestire lipsă de la început? Dar dacă o astfel de povestire nici nu există? Eu consider că toate au importanța lor, indiferent dacă sunt despre muște, despre îndrăgostiți sau despre sufletul unui biet porc în preajma sărbătorii de Crăciun. Fiecare istorioară are dreptul de a fi povestită și ascultată. Într-un loc în carte, Gaustin spune că, și atunci când din punct de vedere strategic am pierdut jocul, mutările inutile ale povestirilor noastre vor amâna întotdeauna finalul. Chiar dacă ele sunt relatări despre eșecuri, înfrângeri...

De ce povestiri și nu narațiuni? Narațiunea este un text bine structurat, supus unor reguli și unei tradiții scrise. Dar (din punct de vedere pur istoric) povestirea a fost înaintea narațiunii. Ea e vie, neterminată, neglijentă și fragilă. Aceste lucruri eu le consider de valoare.

Povestirea încă mai păstrează amintirea buzelor care au spus-o, a urechilor care au purtat-o.

Titlul cărții se poate citi și în acest fel: *Gheorghe Gospodinov și alte povestiri* — dacă am conveni asupra faptului că autorul e doar una din aceste povestiri și, de departe, nu cea mai reușită.

De la apariție, nici un cuvânt din carte nu a fost schimbat, dar ea nu mai e aceeași ca acum 12 ani. În primul rând, pentru că cititorul nu mai e același. În al doilea rând, pentru că nimeni nu poate intra de două ori într-una și aceeași povestire, cum tot Gaustin spunea.

Ce altceva? Jumătate din ce e povestit aici se bazează pe lucruri întâmplare, cealaltă jumătate, pe pure invenții, ceea ce e totuna. Și, oricum, aceasta e doar preocuparea autorului.

Pentru ce au fost necesare aceste cuvinte? Și ce am vrut să spun cu ele? V-am reținut puțin în prag (o mutare naivă), cât să ies eu, iar voi să intrați. În această întârziere, în această întâlnire și în această trecere unul pe lângă celălalt se află uneori tot sensul povestirilor noastre.

Lectură plăcută și mulțumesc că existați. Nu mai am altceva de zis.

G.G.

iulie, 2013

*Nu trebuie să te oprești
niciodată din a-ți spune
povestea...*

Paul Ricoeur

*Nimeni nu poate intra
de două ori într-una și
aceeași povestire.*

Gaustin

A opta noapte

Într-o noapte, străbunicul lui, plecat cu oile la păscut departe de sat, s-a oprit într-o poiană mai ferită, lângă o pădurice. Și cum stătea el așa, cu gândul departe, să fi fost puțin după miezul nopții, cam atunci când apar ielele, ceva l-a împuns din spate, pe la umăr. De frică, a amuțit și a asurzit pe dată. Nu era nimeni în spatele lui. S-o fi mișcat vreo oaie și l-o fi atins. Câte zile a mai avut de trăit, pe toate și le-a petrecut în surzenie și muțenie.

Când era copil, istorioara asta îl făcea mereu să zâmbească. Ce chestie, o oaie!

Mai târziu, o povestea ca pe cel mai îngrozitor lucru pe care-l auzise vreodată. De fapt, ce ne arată ea, că moartea nu are vreun semn distinctiv pe frunte... Hm, o oaie.

Într-o seară se întorcea, ca de obicei, acasă de la serviciu. În acea perioadă începuse deja să-l enerveze gândul că, încet-încet, își pierde auzul. I se întâmpla să nu audă alarma de la ceas, telefonul și unele vorbe spuse

mai încet. Unii începuseră chiar să facă glume pe seama acestei temeri a lui. De cum a deschis ușa, l-a lovit mirosul venit de la trei scrumiere pline cu mucuri de țigară (cu o seară înainte invitasese niște colegi), s-a întins pe canapea și a aprins radioul, așezat lângă capul lui. Lumina de la becul aparatului se vedea, dar din el nu ieșea niciun sunet. Imediat a dat drumul și la televizor, pe ecran o femeie citea ultimele știri ale zilei, dar nu se auzea nimic din ce spunea. Nu se auzea nimic. Nimic...

Și exact atunci, cu o secundă înainte de a muri de spaimă, a auzit extrem de clar cuvintele *De ce te faci că nu mă auzi, fă?*, venite de undeva de sus, de la etajul de deasupra, de la vecinul mereu beat, care își bătea nevasta în mod regulat. A fost o revelație. Omul a umblat la butonul de volum al televizorului și a auzit limpede cum crainica îi urează *Noapte bună*. A înțeles că închiderea sonorului a fost o glumă din partea oaspeților săi din seara dinainte.

Șapte luni mai târziu, într-adevăr, omul și-a pierdut complet auzul. Asta așa, ca o glumă.

Doamnelor și domnilor,

De-a lungul foarte numeroaselor mele conferințe am observat că se preferă ceea ce e personal în detrimentul a ceea ce e general, ceea ce este concret față de ceea ce e abstract.

Astfel și-a început domnul Jorje a șaptea prelegere nocturnă, bazându-se pe „modesta sa orbire personală“. Acest bărbat a ales prevăzător orbirea ca temă a celei de-a șaptea nopți, iar dacă mă întrebați pe mine aceasta e tema tuturor nopților sale, a celor trecute și a celor ce vor urma. Pierderea vederii, doamnelor și domnilor, după cum vă dați singuri seama, îi conferă, de departe, mai multe puteri celui care se folosește de ea. Spre deosebire de surzenie, despre care vă voi relata — din modesta experiență a propriei surzenii parțiale — în cea de a opta noapte, cea extraordinară, a acestui seminar care se încheie în chip atât de fericit.

Am înțeles, destul de târziu, că noi înșine insistăm cu o ardoare inexplicabilă, pe tot parcursul vieții, asupra nefericirilor pe care soarta (sau orice alt nume doriți să dați acestei instanțe) ni le scoate în cale cu deosebită dărnicie. Îmi amintesc, copil fiind, că am inventat, împreună cu tovarășii mei de joacă, un joc în care aveam de ales între două rele. Ce ai prefera, să rămâi fără un picior sau fără o mână? Era firesc să optezi pentru păstrarea piciorului, azi nu aș putea să vă spun exact de unde venea această convingere. Cealaltă alegere disperată era între ochi și urechi. Ce ai prefera să ți se întâmple — să rămâi toată viața orb sau să fii toată viața surd?

Nouăsprezece ani mai târziu, pierzând complet auzul cu o ureche și parțial, dar progresiv, cu cealaltă, am realizat cu ce ușurință cruntă am preferat cândva surzenia.

Doamnelor și domnilor,

Amintiți-vă acum dacă nu vi s-a întâmplat să doriți să vă stingeți încet și implacabil, să întâmpinați cu demnitate și presupusă indiferență ceea ce va să vină, impresia irezistibilă a ultimelor voastre cuvinte, lacrima din ochiul universal ce se varsă de data aceasta pentru dumneavoastră. Aflați că această dorință vi se va realiza, doamnelor și domnilor. Dumnezeu aude toate rugămințile noastre, dar rareori face diferența între bine și rău.

Și așa, alegând cândva surzenia, de-a lungul multor ani am încercat să repar ireparabilul, să mă eliberez de ea. Diagnosticul a fost neurinom acustic, *neuritis acusticus*, însoțit de un zgomot permanent în urechi, de pierderea progresivă a auzului și probabilitatea unor deficiențe ulterioare ale aparatului vestibular. Doctorii pe care i-am consultat în toți acești ani se împărțeau în două categorii: cei sinceri și cei care făceau promisiuni. Primii: „Acum nici Dumnezeu nu te mai poate ajuta“, ceilalți: „Terminațiile nervoase senzoriale într-adevăr se refac foarte greu, dar noi dispunem de un registru

larg de neurotransmițători, de medicamente vasodilatatoare ce ajută irigarea creierului. Creierul uman este...“ Normal că i-am ales pe cei din a doua categorie, în ciuda logoreei lor dubioase. Prin urmare mi-am supus corpul unor proceduri lungi și acțiunii a numeroase medicamente, care se tot schimbau, erau tot mai puternice și, implicit, tot mai dezamăgitoare. Le primeam, mai degrabă, ca pe o înșiruire de nume. Mă sugestionam că tocmai în denumirile acestora stă puterea lor, le includeam în practici de meditație ciudate, repetând întruna: nivalin, duzodril, dibazol, tanakan, betaserc, vastarel... Și iar: nivalin, duzodril, dibazol... Rosteam cu voce tare, ca să-mi intre direct din urechea exterioară prin cea mijlocie (*auris media*), să alunece prin trompa lui Eustachio, să treacă neatinși pe lângă ciocan, nicovală și scăriță și să distribuie fonemele lor tămăduitoare urechii interne, cea cu structura atât de complexă (*auris interna*). Acolo, la începutul labirintului de membrane, stătea, precum Minotaurul, un Melc (*cochlea*), de care, de asemenea, trebuia să se treacă fără a fi omorât, pentru a se putea ajunge în cele din urmă la organul lui Corti, care adăpostea celulele auditive distruse. Aici trebuia să aibă loc minunata înviere. Însă energia fonologică a acelor nume nu a fost suficientă. De aceea am trecut la denumiri mai exotice,

alternativă a celor dinainte, precum gingseng cu lăptișor de matcă din munții Chinei de Nord, mumio din Mongolia, ulei de măsline grecesc încălzit și tămâie sub formă de cristale, până la, mai apropiata de mine geografic, balebă de vacă (uscată și încălzită). M-am dus înapoi până la secolul al XVII-lea și, tot căutând, într-o carte de leacuri, am descoperit următoarele: „Dacă îți țiue urechea, strivește o frunză proaspătă de mur, adaugă miere și ulei de măsline, încălzește amestecul și toarnă câteva picături de grăsime de gâscă...” Un alt remediu și mai categoric: „Împotriva surzeniei se amestecă sânge de capră cu seu, apoi se toarnă în ureche”.

Doamnelor și domnilor,

Boala ne face să ne purtăm ca niște copii și să alergăm după orice zboară. Într-al șaptelea an de când începusem tratamentul meu condamnat eșecului, am aruncat toate medicamentele și m-am predat. Nimeni până atunci nu-mi dorise trupul atât de mult timp, iar eu nu-i mai puteam opune rezistență. Urechea mea s-a întors către sine, către către propriul trup și, nemaifiind deranjată de nimic, continua să producă propriile sale sunete. Dacă puneți la ureche o scoică sau o rapană veți avea o idee despre ce înseamnă asta. Oare urechea auzea

ceva care nu putea fi perceput de oamenii cu un auz sănătos, oare se transformase, sub influența modificărilor stranii cauzate de boală, dintr-un receptor într-un generator al unei limbi noi, al unui grai nou, devenise o ureche vorbitoare?

În acest mod, domnilor, urechea întoarce spatele societății ca unul dintre acei tipi metrosexuali, ca un dandy plictisit, ca un romantic invadat de tristețea lumii. Ea se închide, doamnelor, ca lalelele care își închid cupa la lăsarea întunericului sau pe vreme rea. Această deschidere a corpului nostru devine scut, un scut moale și roz, un corset pentru pacea noastră interioară.

Am înțeles și altceva, anume că pierderea auzului întoarce lumea spre niște granițe vizibile, apropiate, către epoca de dinaintea telecomunicației. Telefonul și radioul ies din funcțiune, surdul pierde sunetul nevăzut. Consolarea se află într-o lume nouă, ce poate fi cuprinsă dintr-o privire, cu granițe vizibile la nivelul gurii, al mimicii, al gesturilor. Atunci, doamnelor și domnilor, ochiul devine adevărata ureche.

Fixând cu privirea buzele care articulează, ochiul captează sunetul chiar în momentul nașterii sale, la ieșirea din uter, în acea clipă când capătă trup pentru un timp foarte scurt, mai exact când i se formează contururile, care vor dispărea numaidecât.

Astfel ochiul captează bine un O rotunjit, un E ușor turtit, exploziile bilabiale ale lui B, P și așa mai departe. Un ochi-ureche, o ureche sau un ochi.

Într-o noapte, la scurt timp după ce refuzasem orice tratament și dispunând încă de destul auz, m-am decis să încep să adun sunete, pe care trebuie neapărat să le aud înainte de a surzi definitiv. Un fel de Fonotecă de aur, o colecție completă de înregistrări, pe care în lungile ore de surzenie memoria va putea să le reproducă. Iată o parte din INVENTARUL LUCRURILOR CARE TREBUIE SĂ FIE AUZITE:

Ploaia de toamnă într-o livadă de meri;
Respirația celor doi în prima noapte;
Pârâitul la tăierea unui pepene copt;
Sunetul făcut de jetul unui bărbat care urinează;
Foșnetul mătășii în cădere, alunecând de-a lungul corpului;

Bâzâitul prelungit al muștelor într-o casă de la țară pe la două după-amiaza;

Respirația șuierătoare a unui porc abia tăiat care se înecă cu propriul sânge;

Sunetul linguriței amestecând într-o ceașcă din porțelan cu ceai de Ceylon;

Căscatul tatălui meu înainte de culcare;

Strecuratul rapid al unui gușter printre căpșuni;
Bolborositul unei oale pe o sobă cu lemne;
Scârțâitul unui creion pe o foaie de hârtie;
(...)

La final, ce altceva aș putea să adaug, doamnelor și domnilor, în afară de faptul că sunetul aplauzelor protocolare nu intră în inventarul de care tocmai ați luat cunoștință. Urechea mea refuză să mai recunoască acest sunet, iar ochiul meu vede doar palme, care se apropie și se despart.

E timpul să ne luăm rămas-bun, iar eu să mă retrag la hotelul Shahryar, unde amabilele gazde ale acestui seminar mi-au pus la dispoziție o cameră. La urma urmelor, toți suntem aici ca să împărtășim câteva povestiri și să ne plătim cazarea.

Într-o noapte, când a înțeles că își va pierde definitiv auzul, s-a hotărât să-și ia o pisică. Citise undeva că pisicile au o ureche complexă, reglată extrem de fin, și că posedă unele simțuri foarte dezvoltate. Cât era ziua de lungă o observa cum își ciulește urechile în direcția unor zgomote devenite imperceptibile pentru el și, astfel, era liniștit și ferit de surprize. Îi plăcea să spună că pisica e câinele lui. A mai trecut ceva timp și omul a început să-și închipuie că ființa asta nu e de fapt o

pisică, ci chiar propriul lui auz pierdut. Vedeă în ea doar o ureche mare ce torcea, a lui.

Într-o noapte, acest om a dispărut pe neașteptate împreună cu pisica sa și nimeni nu i-a mai văzut de atunci. Un timp, vagabonzii au povestit îngroziți că în jurul tomberoanelor și prin beciuri apare uneori un om cu cap de pisică sau, mai degrabă, o pisică uriașă cu corp de om. Dar nimeni nu a dat crezare acestor povești și, în scurt timp, totul a căzut în uitare.